

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

23 червня 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 342.7:341.3:364(477)
З-38

Оргкомітет конференції:

Голова:

Швець Д.В., ректор державного університету, доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України

Заступник голови:

Корнієнко М.В., проректор державного університету, доктор юридичних наук,
професор

Члени оргкомітету:

Пишна А.Г., завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат
юридичних наук, доцент;

Тетерятник Г.К., завідувач кафедри кримінального процесу, доктор
юридичних наук, професор;

Конопельський В.Я., завідувач кафедри кримінального права та криминології,
доктор юридичних наук, професор;

Горошко В.В., завідувач кафедри криміналістики та психології, кандидат
юридичних наук, доцент;

Ковальова О.В., професор кафедри адміністративної діяльності поліції,
кандидат юридичних наук, доцент;

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи,
кандидат юридичних наук.

Статті друкуються в авторському варіанті.

Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Захист прав дитини в умовах військової агресії : матеріали Міжнародної
З-38 науково-практичної конференції (м. Одеса, 23 червня 2022 р.). – Одеса :
Видавництво «Юридика», 2023. – 316 с.

ISBN 978-617-8263-53-9

САЙТ КОНФЕРЕНЦІЇ

УДК 342.7:341.3:364(477)

ISBN 978-617-8263-53-9

© ОДУВС, 2023

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гривцова В. І.

курсантка 207-го взводу

*факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Собко Г. М.

*професор кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, майор поліції*

В умовах військової агресії росії на території України виникла нагальна потреба в регулюванні ряду питань щодо захисту прав дітей, зокрема права на безпеку, що є важливим напрямом правової політики держави. Право дитини реалізується шляхом функціонування системи ювенальної поліції. Одна з програм допомоги неповнолітнім, що є підозрюваними у вчиненні правопорушень – це пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». Він реалізується на базі центрів з надання безоплатної правової допомоги. Проте повномасштабне вторгнення збройних сил російської федерації та територію нашої країни внесла зміни у діяльність даної системи.

Міжнародна практика захисту прав дітей в останній час все більше розвиває тенденцію відмови від виключно каральної реакції на правопорушення, це допомагає забезпечувати права не тільки винних осіб, а й потерпілих.

Каральний підхід демонструє свою неефективність у питаннях профілактики і зниженню рівня злочинності, внаслідок чого міжнародні організації все частіше звертають увагу на такі поняття, як: «відновне правосуддя», «примирення» та «медіація».

Термін «відновне правосуддя» походить від англійського словосполучення *restorative justice*. Це не вид правосуддя в традиційному розумінні цього слова, а можливість для учасників кримінального правопорушення – потерпілого і неповнолітнього правопорушника (далі – неповнолітній) – взяти безпосередню участь у вирішенні питань, пов'язаних із наслідками вчиненого кримінального правопорушення та запобіганням вчиненню неповнолітнім нових кримінальних правопорушень у майбутньому. За визначенням Тоні

Маршала, фахівця з програм примирення, «відновне правосуддя – це процес, у ході якого всі сторони, залучені до події злочину, приймають спільне рішення про те, як можна виправити наслідки того, що сталося, і запобігти повторенню подібного в майбутньому» [1].

Базовими принципами програми примирення потерпілих з правопорушниками є добровільність, тобто сторони повинні дати добровільну згоду на участь, або ж відмовитись від процедури під час її проходження; особи-учасники зобов'язуються не поширювати інформацію отриману в ході процедури без згоди на те іншої сторони, також до принципу конфіденційності підпадає й сам медіатор, яких не може свідчити у суді та надавати представникам правосуддя інформацію почуту під час медіації, єдиний документ, що може бути використано у судовому чи досудовому розслідування – це угода про відшкодування завданої шкоди та примирення сторін; важливою частиною є активна участі всіх сторін процедури, через небажання активно співпрацювати однієї чи декількох сторін медіація буде недієвою і взагалі непотрібною.

Участь неповнолітнього у відновному правосудді – це можливість виправити ситуацію з нанесеною шкодою для потерпілої сторони, зробити висновки та більше не вчиняти кримінальних проступків і правопорушень. Важливу роль у відновному правосудді як альтернативи вирішення кримінально-правових конфліктів відіграють правоохоронні органи. До регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги з прокуратури надходять заяви про участь у програмі. На цій підставі видаються відповідні доручення адвокатам, які виступають у ролі посередників. У приміщеннях регіональних центрів відбуваються зустрічі між посередником та сторонами – підозрюваними, їх законними представниками та потерпілими [2].

Прийняти участі в такій програмі можуть неповнолітні особи, що підпадають під такі критерії, як:

- наявність потерпілої особи, якій в наслідок кримінального правопорушення завдано моральної, фізичної чи майнової шкоди фізичній особі та майнової шкоди юридичній особі;
- вчинення неповнолітньою особою кримінального правопорушення (проступку чи нетяжкого злочину), вперше;
- визнання неповнолітньої особи-правопорушника факту вчинення злочину;
- згода потерпілого та правопорушника на участь у програмі.

За інформацією ЮНІСЕФ, до основних проблем у сфері захисту прав дітей в Україні належить – правосуддя для дітей. Воно відіграє значущу роль, про що свідчить значна увага країн всього світу.

Метою ювенальної юстиції є реабілітація та соціальна реінтеграція дитини. Серед міжнародних стандартів системи значне місце посідає Конвенція ООН про права дитини від 1989 року. Згідно з ч. 1 ст. 40 – держави-учасниці визнають право кожної дитини, яка, як вважається порушила кримінальне законодавство, звинувачується або визнається винною в його порушенні, на таке поводження, що сприяє розвитку у дитини почуття гідності і значущості, зміцнює в ній повагу до прав людини й основних свобод інших та за якого враховується вік дитини і бажаність сприяння її реінтеграції та виконання нею корисної ролі в суспільстві [3].

Під відновним правосуддям слід розуміти процес, де неповнолітня особа – правопорушник, за згодою постраждалої особи, може активно брати участь у вирішенні питань, щодо усунення наслідків правопорушенням за участю спеціально підготовленої та неупередженої сторони.

Найпоширенішою формою відновного правосуддя є медіація. Вона визначає певні етапи, кожен з яких має свої завдання та цілі: оцінка дієвості застосування програми відновлення і отримання згоди сторін на таку програму; підготовка до проведення процедури медіації; моніторинг виконання угоди. Переваги медіації полягають в тому, що сторони мають змогу почути один одного. Неупереджена третя сторона – медіатор допомагає налагодити контакт та укласти угоду, яка б задовільнила обидві сторони процедури. Ідеальним результатом медіації, є медіативна угода, що містить всі умови, про які домовились сторони під час переговорів. Важливою умовою виступає письмова форма угоди і підписи обох сторін [4].

Відновлення правосуддя щодо неповнолітніх у умовах воєнного стану є критично важливим для забезпечення справедливості та захисту прав дітей під час конфліктів. У таких небезпечних і непередбачуваних ситуаціях, коли військовий стан може призвести до порушення закону і відступу від нормального функціонування правової системи, особливу увагу слід звернути на забезпечення прав та інтересів неповнолітніх.

Перше, що необхідно зазначити, – це забезпечення доступу до справедливого судочинства для неповнолітніх. Це означає, що кожна дитина має право на чесний та незалежний судовий процес, включаючи належне представництво і можливість висловити свої думки та бажання. Право на захист, презумпція невинуватості та інші гарантії,

визначені міжнародними стандартами, повинні бути суворо дотримувані.

Друге, необхідно забезпечити адекватні умови тримання для неповнолітніх, які перебувають під вартою у воєнний період. Вони повинні бути розміщені окремо від дорослих осіб, забезпечуючи безпеку, гігієну та адекватну медичну допомогу. Дитячі тюрми не повинні бути місцями покарання, але сприяти реабілітації та соціальній реінтеграції неповнолітніх з урахуванням їхнього віку та потреб.

Третє, надзвичайно важливо забезпечити психологічну та соціальну підтримку неповнолітніх, які стали жертвами воєнних дій або брали участь у них. Вони можуть мати посттравматичний стрес та інші психологічні проблеми, які потребують професійного втручання. Соціальна реабілітація, навчання та професійна підготовка також мають бути доступними для неповнолітніх, щоб їм надати можливість знову інтегруватися в суспільство та побудувати своє майбутнє.

Нарешті, міжнародне співробітництво та координація між усіма зацікавленими сторонами є ключовими для успішного відновлення правосуддя щодо неповнолітніх у умовах воєнного стану. Країни повинні спільно працювати над вдосконаленням законодавства, виконанням міжнародних стандартів та обміном кращими практиками. Міжнародні організації, такі як ООН та ЮНІСЕФ, можуть відіграти важливу роль у сприянні цьому процесу та забезпеченні необхідної підтримки.

Узагалі, відновлення правосуддя щодо неповнолітніх в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, який поєднує законодавчі, інституційні та соціальні заходи. Це є необхідною умовою для створення справедливого та захищеного середовища для дітей, які стали жертвами воєнного конфлікту. Тільки відповідальне та ефективне відновлення правосуддя може сприяти процесу загоєння травм та будівництву стійкого миру.

Отже, успішне проходження програми відновного правосуддя для неповнолітніх є вагомим підставою для звільнення їх від відповідальності. Її застосування є важливою складовою для забезпечення права дитини на безпеку, зокрема психологічну, в системі ювенальної юстиції. Саме це впливає та корегує на поведінку дитини в майбутньому, що істотно знизить ризик вчиненню нових правопорушень. Впровадження таких заходів дає змогу відповідати вимогам Конвенції про права дитини та іншим міжнародним стандартам щодо прав дитини.

Література:

1. Пілотний проект «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». URL: <https://bilopillya-meria.gov.ua/news/1669987977/>
2. Проект «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». URL: <https://rozbudova.org/pravovuj-azymut/proyekt-programa-vidnovlennya-dlya-nerovnolitnih-yaki-ye-pidozryuvanymu-u-vchynenni-kryminalnogo-pravorogushennya-2/> (дата звернення: 05.06.2023)
3. Пилипишина І. І. Проблеми застосування відновного правосуддя в умовах воєнного стану. *Правничий часопис Донецького національного університету ім. Василя Стуса*. Вінниця, 2022. № 2. С. 58–70.
4. Матвєєва Л. Г. Відновний підхід до здійснення правосуддя щодо неповнолітніх. Ювенальна юстиція: український дискурс : монографія. Одеса, 2021. С. 141–159.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
<i>Гончарук С. Д., Марченко О. А.</i>	49
ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Гривцова В. І., Собко Г. М.</i>	53
ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ, ШЛЯХИ ЇХ ЗАХИСТУ	
<i>Грідіна Н. Ю.</i>	57
ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	
<i>Гурковська К. А., Синиця С.-А. А.</i>	61
БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	
<i>Денисюк Я. О., Сухарєва А. О.</i>	64
РОЗРОБКА ЗАГАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ З УРАХУВАННЯМ ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ	
<i>Джафарова О. В., Зінченко Д. А.</i>	68
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДИТИНСТВА В УКРАЇНІ	
<i>Домброван Н. В.</i>	71
ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	
<i>Дробишевська В., Матієнко Т. В.</i>	74
ПРАВА ДИТИНИ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ	
<i>Дручек О. В.</i>	80
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДО УЧАСТІ У БОЙОВИХ ДІЯХ	
<i>Жеребко В. Л., Кулик Л. М.</i>	84
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СТРЕСУ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Жеребко В. Л., Пасько О. М.</i>	87
ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОПИТУ ДИТИНИ	
<i>Жеребко В. Л., Прудка Л. М.</i>	90
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ Я-ОБРАЗУ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	
<i>Закалик Г. М., Шувар Н. М.</i>	94
ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЗНИЖЕННЯ СТАТИСТИЧНОГО ПОКАЗНИКА ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ	
<i>Зігангіров К. О., Собко Г. М.</i>	99